

Lesya Goncharenko, Svitlana Lychko

THE GERMAN NAVY IN THE COLONIAL PLANS OF WILHELM II (1896–1900)

The article highlights the issues of formation of the German Navy and its role in the colonial plans of the German Emperor Wilhelm II in the late nineteenth and early twentieth century. The issues guidelines and implementation details of naval program, in particular, the features coverage in the press and its scientific justification were solve. The questions of the Kaisers participation in the formation and development of the fleet, as well as plans of regarding the involvement of the emperor naval forces to participate in the colonial policy of the empire were review.

Key words: naval program, the Navy, the colonial policy of Wilhelm II, Germany.

УДК 94(73).091.2:327

Ілона Лукач

ВТІЛЕННЯ ПРИНЦИПІВ ДОКТРИНИ ДЖЕЙМСА МОНРО В «ДИПЛОМАТІЇ ДОЛАРА» США В ЛАТИНСЬКІЙ АМЕРИЦІ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

У статті розглянуто еволюцію на початку ХХ ст. доктрини Дж. Монро (1823 р.) як концептуальної основи зовнішньої політики США. Метою цього дослідження є проаналізувати новий розвиток, який доктрина, залишаючись традиційною догмою, отримала завдяки проголошеній Президентом Вільямом Говардом Тафтом міжнародній стратегії США під назвою «дипломатії долара». Показано, яким чином зростаюча економічна потужність США використовувалася у якості дипломатичного інструменту, зокрема в державах Латинської Америки.

Ключові слова: США, Латинська Америка, доктрина Дж. Монро, «дипломатія долара», Вільям Говард Тафт.

2 грудня 1823 р. Президент США Джеймс Монро в своєму щорічному посланні Конгресу оголосив про недопущення реколонізації нових незалежних держав Американського континенту країнами Священного Союзу. Дж. Монро виокремлював політичну традицію США від європейської та декларував їх домінуюче положення у Західній півкулі [1]. Проголошеним принципам, що до середини ХІХ ст. оформилися в доктрину зовнішньої політики США, судилося стати наріжним каменем американської дипломатії. Втім, нечіткі формулювання дозволили наступникам Президента Дж. Монро пропонувати власні розширені трактування та доповнення, які виправдовували дії США на міжнародній арені, передусім в Латинській Америці.

У реаліях сучасних глобальних трансформацій як ніколи актуальним є вивчення всього спектру зовнішньої політики такого могутнього актора на світовій арені як США, підґрунтям та синонімом якої тривалий час власне й була доктрина Дж. Монро. Країни Латинської Америки традиційно були тим регіоном, у яких складався та відпрацьовувався інструментарій дипломатії США.

Проблеми походження, характеру та подальшої еволюції доктрини Дж. Монро широко обговорювалися в історіографії (передусім американській). Особливої уваги заслуговує фундаментальна праця видатного історика, професора Рочестерського університету, Декстера Перкінса «Історія доктрини Монро» [2]. Серед більш пізніх досліджень, присвячених власне доктрині Дж. Монро та її місцю в дипломатії США, увагу привертають праці Джея Секстона [3] та Едварда Ренегана [4]. Нешироким, у порівнянні з дослідженнями діяльності інших американських президентів, є доробок праць, присвячених постаті Вільяма Говарда Тафта, з чийм ім'ям пов'язують появу та впровадження засад «дипломатії долара». Натомість величезну увагу дослідників, передусім у США, привертало питання політики та дипломатії в країнах Латинської Америки. Праці останніх років вирізняються комплексним аналізом історії, теорії та сучасного стану відносин США з південними сусідами [5–6]. Слід відзначити, що на сьогоднішній день проблематика латиноамериканської політики США, як і детального аналізу доктрини Дж. Монро, залишається поза увагою вітчизняних вчених.

На президентських виборах 1908 р. у США перемогу знов отримав кандидат від Республіканської партії – 27-им Президентом США став колишній військовий секретар та губернатор Філіппін Вільям Говард Тафт. Новому очільнику країни було властиве традиційне вже зневажливе ставлення до народів та урядів країн Латинської Америки. Разом з тим В. Г. Тафт відзначав певний прогрес та позитивні зміни в розвитку великих держав Південної Америки – Аргентини, Бразилії та Чилі. Тому, як і раніше, увага Вашингтону мала зосереджуватися на менш стабільних та ближчих до США державах Центральної Америки та Карибського регіону [5, р. 17].

Попередник В. Г. Тафта на посаді Президента США Теодор Рузвельт кардинально трансформував доктрину Дж. Монро, прийнявши 1904 р. поправку, за якою США брали на себе роль єдиної «поліцейської сили» у Західній півкулі, забезпечивши собі право на втручання у внутрішні справи латиноамериканських країн [7]. Прийняття поправки Т. Рузвельта надало доктрині Дж. Монро нового змісту: як міжнародної правової регулюючої норми в конфліктах між Європою та Америкою та перешкоди на шляху європейських інвестицій та позик країнам Карибського басейну. Латиноамериканська політика В. Г. Тафта проходила за умов, коли більше не існувало загрози військового вторгнення на американський континент з Європи. Своє бачення сутності доктрини Дж. Монро та її місця в дипломатичній традиції США В. Г. Тафт виклав у окремому розділі праці «Сполучені Штати та мир». В. Г. Тафт відкидав звинувачення у використанні доктрини Дж. Монро для нав'язування США свого «сюзеренітету латиноамериканським сусідам... що принижує їх національну гідність». Разом з тим Президент наголошував, що звернення до доктрини цілком залежить від «загрози інтересам та безпеці Сполучених Штатів». Меншою мірою це стосувалося «таких віддалених країн, як Аргентина, Бразилія та Чилі, ніж країн, розташованих навколо Карибського моря, та тих, що стали ближчими до Сполучених Штатів завдяки відкриттю Панамського каналу» [8, р. 7–10]. Для В. Г. Тафта закономірним продовженням доктрини Дж. Монро було усунення зарубіжних інвесторів з латиноамериканських ринків. Це мало б зменшити для США ризик іноземного втручання в майбутньому [8, р. 30]. За словами В. Г. Тафта, завдання США в державах Центральної Америки полягало в тому, щоб «допомогти цим країнам допомогти самим собі» [9].

На початку ХХ ст. яскраво спостерігалася тенденція до економізації доктрини Дж. Монро. У відповідності з цим нова адміністрація вбачала доцільнішим для досягнення пріоритетних для США геополітичних цілей використовувати «долари замість куль» [9]. Економічний потенціал США дозволяв залучати позики та прямі інвестиції в економіку країн Латинської Америки [6, с. 103]. Подібна політика отримала назву «дипломатії долара». Це визначення нового дипломатичного курсу з'явилося у виданні «Харперс Уіклі» від 23 квітня 1910 р. як влучне визначення намагання державного секретаря Філандера Нокса створити сприятливіші умови для захисту американських капіталів за кордоном. Широкого вживання термін набув вже після Другої світової війни й стосувався переважно саме інвестицій в Латинській Америці [10, р. 13]. Головна роль у формуванні теоретичних засад та реалізації нової зовнішньополітичної парадигми належала Державному секретарю в адміністрації В. Г. Тафта Філандеру Ноксу (1909–1913 рр.). Відносно політики в Центральній Америці та Карибському регіоні він цілком покладався на свого першого секретаря Гантігтона Вільсона. Останній завдання «дипломатії долара» вбачав у «створенні добробуту замість хижих чвар. Це означає використання інтересу бізнесу в мирному розвитку... Слід визнати, що фінансова стійкість є потужним фактором політичної стабільності» [11, р. 160]. Стосовно доктрини Дж. Монро Ф. Нокс досить недвозначно висловився: «Вона не залежить не від права, а від політики та сили» [12, р. 184].

Зростаючий промисловий потенціал США вимагав від керівництва країни пошуку нових ринків збуту, що дозволило б утвердитися в якості одного з лідерів світового комерційного простору. Інструментами для цього мали бути військово-морський та торговельний флот, а також дипломатично-консульська служба [12, р. 238]. Відповідно, ключова роль у практичному втіленні засад «дипломатії долара» покладалася на дипломатичну та консульську службу, офіційних представників Вашингтону в усьому світі. Стараннями Ф. Нокса та Г. Вільсона була проведена структурна реорганізація державного департаменту. Зокрема, створено окремий департамент Латинської Америки, що мав слідкувати за недопущенням жодних загроз безпеці Панамського каналу. Ключовою умовою для цього ставало забезпечення миру, стабільності та добробуту в країнах Центральної Америки та Карибського басейну.

У Латинській Америці та на Далекому Сході новий підхід мав не лише приносити помітні матеріальні вигоди, але й сприяти економічній та політичній стабільності даних регіонів. Утім, найбільші держави Латинської Америки – Аргентина, Бразилія та Чилі – орієнтувалися переважно на європейських партнерів, Британію та Німеччину передусім. У цій частині латиноамериканського простору на увагу заслуговують укладені США з Аргентиною контракти про продаж двох лінкорів. Іншим актом «дипломатії долара» в Південній Америці стали військові контракти з Чилі, Перу та Бразилією [13, р. 262–264]. Таким чином, Президент не лише заявляв про США як потужного гравця на світовому ринку озброєнь, що стрімко розширювався напередодні Першої світової війни. Важливішим було те, що, з огляду на зростаючу військову потужність південноамериканських держав, вони потребували нових зразків військово-морських кораблів та зброї. Беззаперечно, присутність в Західній півкулі лінкорів європейської конструкції була вкрай небажаною. У цьому також простежується побічний аспект розвитку доктрини Дж. Монро.

Продовжуючи практику державного секретаря в уряді Т. Рузвельта Еліу Рута, який прагнув досягти взаємовигідних партнерських відносин між країнами континенту шляхом мирного діалогу, в 1910 р. США ініціювали проведення IV Міжамериканської конференції в Буенос-Айресі. Американська делегація запропонувала визнати доктрину Дж. Монро як основний зовнішньополітичний принцип всіх держав континенту. Пропозиція зустріла рішучий опір та обурення інших делегатів. Російський учений, професор В. Печатнов, припускає, що сам цей факт свідчить про зростання могутності та амбіцій США, які прагнули бути вже не регіональним лідером, а гегемоном [6, с.103]. До досягнень Вашингтону на цій конференції можна віднести хіба що перейменування Міжнародного бюро американських республік на Панамериканський союз – консультативний орган з декларативними повноваженнями [14].

Виникає питання стосовно бачення американськими можновладцями та дипломатами сутності «дипломатії долара» – чи замінили долари набої та канонерки або останні мали стояти на сторожі доларів, тобто американських капіталів (а не суто геополітичних інтересів) США за кордоном. В. Г. Тафт не підтримував прийняття Т. Рузвельтом поправки 1904 р., оскільки вважав, що «жалюгідний характер урядів на континенті (Південній Америці – примітка автора) та повна відсутність надії на покращення за нинішніх умов змусили б нас захищати лише хаос, анархію та хронічну революцію» [8, р.26]. Загалом можна говорити про те, що В. Г. Тафт прагнув створити власний, відмінний від рузвельтівського, підхід до вирішення проблем міжнародного характеру [15, р. 345–346]. Разом з тим в Латинській Америці Президент продовжував магістральну лінію свого попередника, основу якої і становила прийнята в 1904 р. поправка Т. Рузвельта до доктрини Дж. Монро.

У перші роки ХХ ст. кризове становище в ряді центральноамериканських країн загрожувало призвести до інтервенцій європейських кредиторів, що кидало б виклик незалежності цих країн та, як наслідок – доктрині Дж. Монро й стратегічній безпеці США. У 1905 р. з Домініканською Республікою був підписаний договір, за яким до США переходив контроль за митними зборами. Вашингтон також зобов'язувався гарантувати територіальну цілісність та безпеку країни [16]. Підґрунтям такого договору стало дотримання доктрини Дж. Монро. І хоча В. Г. Тафт стояв на позиціях рівноправного діалогу з латиноамериканцями задля взаємного процвітання, вже 1911 р. Гондурас повторив долю Домініканської Республіки [17]. Це був знаковий епізод, коли США вперше відверто нав'язали латиноамериканській країні договір, метою якого було заміщення британського політичного та економічного впливу [18, р. 47]. Американські банкіри через компанію «Юнайтед Фрут» фактично керували фіскальною політикою Гондураса, зважаючи на величезні державні борги, перед усім – позики від британців. Подібна доля спіткала й Гватемалу, уряду якою в особі диктатора Мануеля Естрада Кабрери загрожувало примусове стягнення боргів британським підприємцям, на захисті яких стояла корона. Поява біля американських берегів європейських військових, безумовно, стала б порушенням нової зовнішньополітичної доктрини США, втіленої в поправці Т. Рузвельта до доктрини Дж. Монро.

Найбільшого обурення в Латинській Америці викликала політика США відносно Нікарагуа. Президент країни Хосе Сантос Селайя проводив досить незалежну політику, що включала оподаткування бананових компаній та інших підприємств США на Атлантичному узбережжі Нікарагуа. Не оминула цю країну й проблема заборгованості британському синдикату, що загрожувала привести до інтервенції [19, с. 226]. У 1909 р. проти Х. С. Селайї спалахнуло озброєне повстання, підтримане США. Це стало прикладом того, коли дипломатія стала на захист долара, оскільки американські інвестори, що володіли значною часткою гірничої галузі Нікарагуа, заручилися підтримкою Ф. Нокса [20, р. 212]. Американський ставленик Адольфо Діас став президентом країни, але вже в 1911 р. проти нього самого розгорнулися масові виступи. А. Діас звернувся до США з проханням про інтервенцію для дотримання порядку, і влітку 1912 р. 2,5 тис. американських морських піхотинців придушили повстання проти діючої влади. Де-факто (але не де-юре) окупація США завдяки присутності обмеженого військового контингенту тривала до 1933 р. У Манагуа американцями був створений банк, що керував фінансами країни [20, р. 221]. Контроль за митними зборами – ключовим джерелом бюджету країни – також перебував у руках посадовців з Вашингтона. Слід зазначити, що договори про фінансовий протекторат США над Гондурасом та Нікарагуа так і не були ратифіковані Сенатом [8, р. 33–34].

До кінця ХІХ ст. лише Європа могла становити потенційну загрозу безпеці США та їх перевагам у Західній півкулі. Натомість вже в перші роки ХХ ст. занепокоєння викликало зростання військової могутності Японії, продемонстроване нею у переможних війнах з Китаєм у 1894–1895 рр. та Росією в 1904–1905 рр., що супроводжувалися територіальними здобутками. Водночас і США завдяки анексії Гавайїв та Філіппін отримали статус тихоокеанської держави. Політика «відкритих дверей» у Китаї ставала одним з пріоритетів зовнішньої політики США, дозволивши їм приєднатися до неофіційного «клубу великих держав». Авторитетний дослідник з

Йельського університету Г. Сміт зауважував, що іспано-американська війна та подальша активна політика на Далекому Сході не лише не узгоджуються з доктриною Дж. Монро, але й порушують заповіт батьків-засновників США – уникати втручання в справи іншої півкулі [21, р. 27].

Японія, з якою США раніше вже мали конфлікт інтересів щодо статусу Гавайських островів, у свою чергу також бажала проникнути на латиноамериканські ринки та створити військові форпости на Тихоокеанському узбережжі Америки. Відповіддю на це з боку Вашингтона стало прийняття в 1912 р. поправки сенатора Генрі Кебота Лоджа. Ця поправка до доктрини Дж. Монро фактично заборонила придбання будь-якими неамериканськими акторами заток та інших об'єктів, що були стратегічно важливими для комунікацій та системи безпеки США. Подібне рішення можна вважати переломним через два чинники. По-перше, раніше законодавча гілка влади США переважно залишалася остороною висунення та прийняття рішень зовнішньополітичного характеру. По-друге, відтепер можна говорити про те, що дія доктрини Дж. Монро поширювалася крім європейських держав, як це зазначено самим її автором у 1823 р., на весь світ – як уряди, так і приватні корпорації.

Приводом для прийняття поправки став прецедент, пов'язаний з затокою Магдалена. Ця прикордонна затока на півдні Каліфорнії належала Мексиці, але стала вотчиною крупних американських підприємців, які володіли значними територіями вздовж її берегів. На початку 1911 р. американський синдикат розпочав переговори з групою японських підприємців, які бажали придбати частину земель з метою спорудження тут вугільної станції. Згодом поширилися чутки, що до проекту причетний офіційний уряд у Токію. У липні представник американського концерну обговорив деталі можливої угоди з другим заступником державного жсекретаря Алві Еді. Той наголосив, що участь уряду іноземної держави в придбанні територій на американському континенті неминуче спровокує звернення до доктрини Дж. Монро [2, р. 227]. З боку ж імператорського уряду Японії відкинуто чутки про свою причетність до придбання землі в районі затоки Магдалена. Втім, Д. Перкінс припускав, що японські капіталісти вели переговори з американським синдикатом про купівлю, маючи в планах майбутню передачу територій власному урядові [2, р. 273].

Навесні 1912 р. увага до питання поступово спадала. Але попри це спеціально створений підкомітет сенатського комітету із закордонних справ розпочав підготовку резолюції стосовно цього прецеденту. Ініціаторами та авторами її стали голова комітету, сенатор Г. К. Лодж та колишній державний секретар, сенатор, Е. Рут [22, р. 223]. 2 серпня 1912 р. резолюція була прийнята в Сенаті США 51 голосом проти 4. У ній зазначалося: «будь-який порт або інший об'єкт на американських континентах, розташований таким чином, що його окупація у військово-морських чи військових цілях може загрожувати комунікаціям або безпеці Сполучених Штатів, Уряд Сполучених Штатів не може не розглядати без серйозної занепокоєності оволодіння таким портом чи іншим об'єктом будь-якою корпорацією або асоціацією, яка має з іншим, не американським, урядом такі відносини, що надають цьому уряду практичне право контролю в національних інтересах» [23, с. 174–176]. Подібний крок мав на меті випередити виникнення навіть потенційної загрози або іноземної присутності взагалі в зоні Панамського каналу чи шляхів сполучення його зі США [22, р. 237].

Щодо зв'язку резолюції з доктриною Дж. Монро, то зазначалося: «Доктрина Монро, як ми всі знаємо, застосовувалася лише у випадках оволодіння територією, підданої подальшій колонізації, і, природно, не стосувалася саме цієї проблеми. Однак, якби не було доктрини Монро, володіння гаванню, подібній бухті Магдалена, що стало причиною цієї резолюції, по-моєму, викликало б необхідність зробити певну заяву, що стосується випадку, коли виявляється замішаною яка-небудь корпорація або асоціація... Дана резолюція є просто політичною заявою, звичайно, пов'язаною з доктриною Монро, але не обов'язково є залежною від неї або її наслідком». Таким чином, є всі підстави вважати резолюцію, складену та запропоновану Г. К. Лоджем, розширенням доктрини Монро або «поправкою до доктрини Монро», як це ствердилося в історіографії. Хоча сам Г. К. Лодж пізніше наголосив, що «ця резолюція ґрунтується на набагато старішій доктрині самозахисту, визнаній всіма націями» [24]. Аналогічно й Президент В. Г. Тафт так охарактеризував резолюцію в 1913 р.: «вона не є розширенням доктрини Монро. Вона лише акцентується на непрямих шляхах, якими доктрина може порушуватися» [8, р. 36].

Відносини офіційного Вашингтона й Мехіко в означений період були вкрай напруженими. У Мексиці не вщухала громадянська війна, почастишали зіткнення біля самих кордонів з США. В. Г. Тафт дотримувався політики невтручання, але водночас не приховував контактів з опозицією до діючого президента. Не обійшлося й без методів «дипломатії канонерок» – у штаті Техас спостерігалось демонстративне концентрування американських військ [13, р. 270–271]. Уряд Мексики зустрів прийняття резолюції по затоці Магдалена різкою критикою, оскільки та суперечила суверенному праву кожної держави укладати комерційні контракти щодо передачі територій з іншою державою, будь-то європейською, американською чи азійською. Пізніше керівник країни Венустіано Карранса (1917–1920) у посланні до Конгресу Мексики заявляв, що «Мексика не

визнала й не визнає доктрину Монро, оскільки без погодження всіма народами Америки вона була прийнята без консультацій і, відповідно, становить загрозу суверенітету та незалежності Мексики... доктрина встановлює покровительство над народами Америки» [25, р. 18].

Таким чином, можна відзначити, що «дипломатія долара» періоду президентства В. Г. Тафта відповідала духу доктрини Дж. Монро – США не втручалися в справи європейських держав, обмежуючись мірами із захисту життя та майна своїх громадян за кордоном. Пріоритетними завданнями залишалися винятковий контроль за спорудженням та безпекою Панамського каналу, а також досягнення стабілізації в країнах Центральної Америки та Карибського басейну. Доктрина Дж. Монро отримала своє продовження в поправці Г. К. Лоджа, що може свідчити про її значущість та актуальність в поточній американській дипломатії.

Список використаних джерел

1. Monroe J. Seventh Annual Message. December 2, 1823 / J. Monroe. – Режим доступу: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=29465>.
2. Perkins D. A History of the Monroe Doctrine / Dexter Perkins / D. Perkins. – Boston: Little, Brown and Company, 1955. – 462 p.
3. Sexton J. The Monroe Doctrine: Empire and Nation in Nineteenth-Century America / J. Sexton. – New York: Hill and Wang, 2011. – 290 p.
4. Renahan E. J. The Monroe Doctrine: The Cornerstone of American Foreign Policy / E. J. Renahan. – New York: Chelsea House, 2007. – 122 p.
5. Williams M. E. Understanding U.S.-Latin American Relations: Theory and History / M. E. Williams. – New York: Routledge, 2012. – 416 p.
6. Печатнов В. О., Манькин А. С. История внешней политики США / В. О. Печатнов, А. С. Манькин. – М.: Междунар. отношения, 2012. – 672 с.
7. Roosevelt T. Fourth Annual Message, December 6, 1904 / T. Roosevelt. – Режим доступу: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=29545>.
8. Taft W. H. The United States and Peace / W. H. Taft. – New York: C. Scribner's Sons, 1914. – 182 p.
9. Taft W. H. Fourth Annual Message, December 3, 1912 // W. H. Taft. – Режим доступу: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=29553>.
10. Black J. A History of Diplomacy / J. Black. – London: Reaktion Books Ltd, 2011. – 312 p.
11. Wilson H. The True Meaning of Dollar Diplomacy / H. Wilson // The Advocate of Peace (1894–1920). – Vol. 73. – No. 7 (JULY, 1911). – P. 160–161.
12. Coletta P. E. The Presidency of William Howard Taft (American Presidency Series) / P. E. Coletta. – Lawrence: The University Press of Kansas, 1973. – 306 p.
13. Anderson D. F. William Howard Taft: A Conservative Conception of the Presidency / D. F. Anderson. – New York: Cornell University Press, 1973. – 364 p.
14. Tentative programme for the fourth Pan-American conference to be held at Buenos Aires, Argentina, May, 1910. – Режим доступу: <https://archive.org/details/tentativeprogram00inte>.
15. The American Presidents: Critical essays / edited by Melvin I. Urofsky. – New York: Garland Publishing Inc., 2000. – 544 p.
16. Papers Relating to the Foreign Relations of the United States, 1904, p. 310. – Режим доступу: <http://digioll.library.wisc.edu/cgi-bin/FRUS/FRUS-idx?type=turn&entity=FRUS.FRUS1905.p0430&id=FRUS.FRUS1905&isize=M>.
17. Papers Relating to the Foreign Relations of the United States, 1911, pp. 299–301. – Режим доступу: <http://digioll.library.wisc.edu/cgi-bin/FRUS/FRUS-idx?type=turn&entity=FRUS.FRUS1911.p0386&id=FRUS.FRUS1911&isize=M>.
18. LaFeber W. Inevitable Revolutions: United States in Central America. Second Edition / Walter LaFeber. – New York: W.W.Norton, 1993. – 464 p.
19. Кравченко И. Н. Дипломатическая история США (1877–1919) / И. Н. Кравченко – М.: Науч.кн., 2002. – 366 с.
20. Schoultz L. Beneath the United States: A History of U.S. Policy toward Latin America / L. Schoultz. – Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1998. – 476 p.
21. Smith G. The Last Years of the Monroe Doctrine / G. Smith. – New York: Hill And Wang, 1994. – 280 p.
22. Bailey T. A. The Lodge Corollary to the Monroe Doctrine / T. A. Bailey // Political Science Quarterly Vol. 48, No. 2 (Jun., 1933). – P. 220–239.
23. «Поправка Платта» / История США: хрестоматия / [сост. Э. А. Иванян]. – М., Дрофа, 2007. – с. 159–160.
24. Lodge H. C. One hundred Years of the Monroe Doctrine / H. C. Lodge. – Режим доступу: <http://www.unz.org/Pub/Scribners-1923oct-00413>.
25. Dozer D. M. The Monroe Doctrine: Its Modern Significance / D. M. Dozer. – New York: Alfred A. Knopf, 1967. – 208 p.

Илона Лукач

ВОПЛОЩЕНИЕ ПРИНЦИПОВ ДОКТРИНЫ ДЖЕЙМСА МОНРО В «ДИПЛОМАТИИ ДОЛЛАРА» США В ЛАТИНСКОЙ АМЕРИКЕ ВНАЧАЛЕ XX В.

В статье рассмотрена эволюция в начале XX в. доктрины Дж. Монро (1823 г.) как концептуальной основы внешней политики США. Целью данного исследования является проанализировать развитие, которое доктрина, оставаясь традиционной догмой, получила благодаря провозглашенной Президентом Вильямом Говардом Тафтом международной стратегии США под названием «дипломатии доллара». Показано, каким образом возрастающее

экономическое могущество США использовалось в качестве дипломатического инструмента, в частности – в государствах Латинской Америки.

Ключевые слова: США, Латинская Америка, доктрина Дж. Монро, «дипломатия доллара», Вильям Говард Тафт.

Пона Lukach

APPLICATION OF THE MONROE DOCTRINE PRINCIPLES IN THE U. S. «DOLLAR DIPLOMACY» IN LATIN AMERICA (EARLY 20TH CENTURY)

The article is devoted to the evolution of the Monroe Doctrine of 1823 as a conceptual basement of the U.S. foreign policy in the early 20th century. The purpose of the present paper is to examine new development, given to the Doctrine, still a traditional dogma, by the President William Howard Taft, who denounced new international strategy as «Dollar Diplomacy». It is shown how the U.S. grown economic power was used as a diplomatic tool, particularly in the Latin-American states.

Key words: the USA, Latin America, the Monroe Doctrine, «Dollar Diplomacy», William Howard Taft.

УДК 94(470+571) «1915/1916»-056.24

Галина Ковальська

ДОПОМОГА СКАЛІЧЕНИМ ВОЇНАМ ВСЕРОСІЙСЬКОГО ЗЕМСЬКОГО СОЮЗУ І ВСЕРОСІЙСЬКОГО СОЮЗУ МІСТ УПРОДОВЖ 1915–1916 РР.

У статті розглянуто діяльність таких загальноросійських організацій гуманітарного спрямування, як Всеросійський земський союз і Всеросійський союз міст щодо допомоги скаліченим воїнам упродовж 1915–1916 рр. Головну увагу приділено характеристиці таких заходів Союзів: організації медично-санітарної допомоги скаліченим воїнам, забезпечення їх протезами, опіка над нездатними до праці воїнами та створення для воїнів-інвалідів майстерень, у яких вони б навчалися ремеслам і виконували нескладну роботу, насамперед шили одяг і взуття для армії. Здійснено оцінку результатів роботи земського та міського союзів у цій сфері.

Ключові слова: Перша світова війна, скалічені воїни, допомога, Всеросійський земський союз, Всеросійський союз міст.

Перша світова війна – це один із найбільш трагічних і переломних періодів у світовій історії початку ХХ ст. Одним із наслідків цього збройного конфлікту стали мільйони загиблих, поранених і скалічених військовослужбовців. У роки війни з усією очевидністю виявилася економічна та політична слабкість самодержавства. Існуючий лад не зміг швидко перебудуватися для успішного ведення війни. Реакцією на невдачі уряду стало зростання громадських благодійних організацій, які надавали допомогу воїнам і цивільному населенню. Зокрема, найбільш вагомою й відчутною виявилася діяльність таких загальноросійських громадських організацій як Земський і Міський союзи. Крім допомоги хворим і пораненим воїнам, Союзи брали активну участь в організації допомоги скаліченим інвалідам. Одним з актуальних завдань сучасної історичної науки є вивчення заходів Союзів для підтримки скалічених воїнів.

У сучасній українській історіографії тему допомоги скаліченим воїнам висвітлено в публікаціях істориків О. Донік [1] і Т. Лазанської [2] та дисертації Н. Загребельної [3], але вона досліджена фрагментарно, лише в контексті благодійності громадських гуманітарних організацій. У сучасній російській історіографії слід виділити праці таких авторів, як П. Щербінін [4] та Н. Басов [5], які вивчають її в період становлення й розвитку соціального захисту та підтримки інвалідів у ХVIII – початку ХХ ст. Такі дослідники, як Ф. Гавриков [6] та О. Суханова [7] розробляють тему допомоги скаліченим воїнам в період Першої світової війни в загальному регіональному плані.

Мета статті – проаналізувати становище скалічених воїнів і визначити роль Всеросійського земського союзу (далі – ВЗС) і Всеросійського союзу міст (далі – ВСМ) у наданні допомоги інвалідам упродовж 1915–1916 рр.

Із розвитком військових воєнних дій Першої світової війни серед загальної спільної кількості поранених, евакуйованих у тил, з'являлося все більше солдатів, вже остаточно нездатних до повернення на фронт. Це передусім поранені, які втратили кінцівки із ампутованими руками або ногами, сліпі, глухі, із важкими й непоправними ушкодженнями нервової системи, важкими наслідками травм. Уже впродовж перших місяців бойових дій значний відсоток хворих і поранених у госпіталях мали саме такі каліцтва. Надалі їх кількість усе зростала, збільшувалася й виписка таких